

שמונה-עשר איש ואשה סימלו בשנת תש"ל את הישגיהם וכשלונותיהם של ישראל והעולם. הם נבחרו על-ידי עורכי „העולם הזה“, תוך בחינת כל מאורעות שנת תש"ל.

אנשי השנה תש"ל

העולם

רק כמה שבועות הפרידו בין הבחירות בגרמניה ובין הבחירות בישראל — אך איזה הבדל! בישראל לא חל שום שינוי. המיליונים הוצאו כדי להשיג במעט בדיוק את אותה התוצאה. בגרמניה היו רק שינויים קלים בקלפי — אך בעקבות הבחירות קמה ממשלה חדשה לגמרי, ובראשה צעיר נמרץ, בעל רעיונות חדשים ומדיניות חדשה: וילי בראנד. ממשלת ישראל לא השכיחה להבין את התופעה העיקרית של השנה: התכונה להסדר אמריקאי-סובייטי כלל-עולמי. לכן מצאה את עצמה בבוא היום מול תכתיב דו-מעצמתי, מבלי שיכלה להשפיע עליו. ואילו בראנד הבין את העובדות, קט בעוד מועד יוזמת-שלום גרמנית עצמאית ונועזת, ב"רית המצב החדש — ונחל נצחון עם תהימת החווה הגרמני-סובייטי הישיר, שהיה המאורע הבינלאומי העיקרי בתש"ל.

וילי בראנד

המרחב

גמאל עבד-אל-נאצר

בראשית תש"ל היה נדמה כי איש-המרחב של השנה יהיה הפידאי הפלסטיני. בסוף תש"ל היה ברור כי הפידאי נכשל, בגלל אי יכולתו לסגל לעצמו מצע בריביצו. אינכונותו להכיר בקיום ישראל היתה בעוכריו. ואילו האדם, שלדעת רבים היה נידון לכישלון, הפך שוב לגיבור השנה במרחב: גמאל-עבד-אל-נאצר. השנה הוא הפתיע את העולם כמה פעמים. כאשר הוכח לכל שאינו מסוגל להגן על מצריים, ורבים ציפו לנפילתו, נכנס להרפתקה: קרא לצבא הסובייטי, מסר לו את הגנת ארצו, העלה את בעיית המרחב למישור המאבק הכל-עולמי. על סף העימות הגלובאלי, עשה את מעשהו הנועז ביותר: הוא הזמין את נחום גולדמן, קיבל את תוכנית רוג'רס, הטיף לשלום עם ישראל.

ד"ר נחום גולדמן

מדיניות

אילו ניבא משהו בסוף תשכ"ט כי בשנה הבאה תעמוד המדיניות הישראלית בסימן מעשיו של היהודי הנודד ב"ה" הידיעה, ד"ר נחום גולדמן, היה נתקל באי-אמון קיצוני. אולם גולדמן היה איש-המדיניות של תש"ל. פרשת גולדמן היתה נקודת-מפנה במדינה ובמרחב. היא הפכה את העסקן הזקן, העשיר וחובב-החיים לנושא של הפגנות-אהדה סוערות של בני-נוער, מהם הרחוקים מן הציונות ומעברו הפוליטי. היא גם הביאה עליו גל של השמצות, הפכה אותו אובייקט לשינאה, הסתה ודברי-בוז. אולם לפני שנסתיימה השנה בייש את מבזיו: הוא נתקבל ברוב כבוד על-ידי נשיא יוגוסלביה, יוסף טיטו, ולאחר מכן בכבוד דומה על-ידי מלך מארוקו, חסן השני, מראשי המחנה המתון בעולם הערבי. לא נותר ספק באמינותו גם בלב המהיגים שגידפוהו בפומבי.

ח"כ אברהם עופר

הכנסת

הכנסת השביעית לא היתה שונה מקודמתה. המליאה שלה נשארה ריקה, הממשלה השתמשה בה כבחזית-גומי, עסקני המפלגות התנהגו כמשפחה גדולה אחת. רק ח"כ אחד הפתיע את הכנסת. היה זה עסקן מפא"י שלא בלט בעבר, ושעסק עד כה בענייני משק בלבד. בראשית הכנסת החדשה, כאשר קול הניצים נשמע ברמה וקול היונה לא נשמע בארצנו, הפך לפתע אברהם עופר לדובר מחנה היונים במערך, הוהים את חבריו הנפחחים בהתקפו-תיו הברורות על גולדה מאיר. כאשר בא יום-השינוי, עם קבלת תוכנית רוג'רס, נתברר לפתע כי עופר וחבריו מהווים את הרוב במפלגתם ובכנסת, וכי הכלכלן ההסתדרותי הבין את רוח הזמנים יותר מן העסקנים הממולחים שקיח לצוד פופולריות בסיסמות ארץ-ישראל השלמה.

צעיר

שמואל שסימוב וארן פטנקין

המעשה הנועז ביותר של צעירים בישראל של תש"ל — מחוץ למעוזי קווי-החזית — נעשה באופן ספונטאני ובי-ציועו. איש מיוזמיו לא העלה על דעתו שיזכה בפירסום. בשיא פרשת גולדמן, שזעזעה רבים וטובים, נטלו כמה צעירים ירושלמיים יוזמה, וכתבו מכתב קצר ופשוט לראש-הממשלה. הם ביקשו למחות נגד החמצת הזדמנות אפשיות לשלום. גיליה מאיר וזעזועה, כפי שלא זעזעה על-ידי שום מעשה אחר שאירע בתש"ל. ייתכן שיותר מכל זעזעה אותה העובדה כי בין הצעירים היו כמה מאנשי צמרת המדינה: שמואל שסימוב, בנו של שר מפי"מ צייתני, וארן פטנקין, בן ופרופסור לכלכלה, הנמנה עם עמודי-התורף במימסד. מונח זעזוע, עשתה גולדה את המעשה שהפך את „מכתב השמיניסטים" לאחד מתמוררי השנה: מסרה אותו לפירסום.

אשה

חנה מרון

במשך שנים רבות להגיבה חנה מרון את דמיון ה"ישראלים בדמויות שונות מעולם הדראמה. השנה היא שיחקה את תפקידה הגדול ביותר — בחיים. כאשר נפלה קורבן מיקרי של פידאיון במינכן, נאבקה על חייה. וכאשר יצאה מן הסכנה — נקטעה רגלה. על מיטת סבלותיה נתגלתה חנה כאשה. אהבת הבעל, שלא מש מצידה במשך כל ימי שהותה בבית-החולים הור, הפכה שם-דבר בישראל ובגרמניה. מכתבי הלילדים, שהודו בקו על הקרי מול עיניה, הוכיחו את הצלחתה כאם. כאשר ירדה מן המטוס שהביאה הביתה, צועדת על רגלה התותבת, מוקפת אהבת משפחתה, מלווה בשימחת הציבור כולו — היה זה נצחונה של אשה, שהתגברה על הסבל, על מום גופני ועל דכאון נפשי, שהחליטה לחיות חיים שלמים כאדם, כאשה, כרעייה, כאם — וכשחקנית.

מדע

פרופסור יובל נאמן

בתחומי מדע שונים המשיכה ישראל גם השנה להימנות על המתקדמות שבמדיניות העולם. חוקרים ישראליים עסקו במקרים מדעיים בעלי חשיבות כלל-אנושית, כשכמה מהם זוכים לתשומת-לב בינלאומית. כך אירע עם מחקריו של הפרופסור לפיסיקה גבריאל ווציאנו ממכון וייצמן, החוקר בתחום הסימטריה של החלקיקים, או הד"ר זאב נוה, מהמחלקה הבוטאנית במכון הטכנולוגי בחיפה, שמחקריו בתחום האקולוגיה זכו להדים בינלאומיים.

למרות זאת לא היה לישראל השנה הישג מדעי יוצא דופן. לעומת זאת זכה מדען ישראלי, הפרופסור יובל נאמן, להכרה בינלאומית, כאשר זכה השנה בפרס איינשטיין, שהוא שווה ערך לפרס נובל, עבור התיאוריה שלו בתחום מיכנה הגרעיני, אותה פירסם עוד לפני שנים מספר.

הרב שלמה גורן

דת

הדת האורתודוקסית הלכה השנה מדחי אל דחי, בעוד הזרמים הרפורמי והשמרני צעדו צעדים וזהירים קדימה. פרשת השערי-רוי של ח"כ יצחק רפאל, הועמדה בצל על-ידי פרשותיו של הרב שלמה גורן. גורן גילה בזו גלוי לכל מוסדות הרבנות. אחרי שנבחר, כתוצאה מתככים מורכבים, לרב האשכנזי הראשי של תל-אביב, סירב להיכנס לתפקיד זה. הוא הוסיף להחזיק בכהונת הרב הצבאי הראשי, מתוך כוונה ברורה להפכה לקרש-קפיצה לכהונת הרב הראשי הארצי. במסגרת זו עשה הרב גורן את המעשה שהפך אותו לאיש-הדת של תש"ל: גיור-הבזק של הגירות הלן ויידמן, באמצעות בית-משפט-שדה בלתי-חוקי, בדרך שסטרה על לחייה של ההלכה. תחבולה זו נועדה להציל את המימסד המפסד-לי מן הצורך לפרוש מקרערת-השלל של הממשלה.